

zdi se, da so mimo programa važnejši notranji pogoji ustvarjanja. To je jasno razvidno tudi iz pričujočega mladinskega almanaha, kjer bo poučni in zabavni del vsebine pač ustregel svojemu smotru, a literarni prispevki v pesmi in prozi na splošno ne dosegajo potrebne umetniške višine.

Fr. V.

Andrej Skulj: Sadjarčki. Izdala in založila Mladinska Matica poverjenišva UJU. V Ljubljani, 1928. — Ta knjižica, ki je namenjena šolski mladini, predstavlja uspel poskus, podati ji v prijetni polposlovni obliki poljudni nauk o sadjarstvu, ponazorjen z mnogoštevilnimi slikami. Način pripovedovanja je tako prikupen in domač, da se nehote spomniš klasičnih prirodopisnih črtic Fr. Erjavca. Zdi se, da je skrivnost tega načina pouka prav v tem, da vpliva tudi neprisiljeno vzgojno, ker nudi poleg hladnega znanja še zanimanje in veselje do dela. Spis zasluži pohvalo in priznanje.

Fr. V.

Jack London: Zgodbe z južnega morja. Priredil Tone Seliškar. Izdala in založila Mladinska Matica poverjenišva UJU. V Ljubljani, 1928. — Knjižica obsega štiri »zgodbe z južnega morja«: o Mapuhiju, najditelju bisera, in o njegovi hiši, o nesrečni usodi neustrašenega misijonarja Johna Starhursta, o »poganu« Otoo, ki je z gled preprostosti, poštenosti in zvestega prijateljstva, in pa o Maukiju ter o njegovih mnogoštevilnih borbah z belimi možmi, ki so mu kratili svobodo. — Pričujoče zgodbe so primeri čiste epike, slike strogo stvarnega opisa, ki se odlikujejo po klenem pripovedovanju, polnem sveže prirodnosti brez sentimentalnosti. Znameniti sodobni ameriški pripovednik, čigar pomembnejša dela so že prevedena na slovenski jezik, je sedaj predstavljen tudi naši mladini.

Fr. V.

Ljubljansko narodno gledališče v letu 1928. Izdal Pavel Debevec. Založila uprava »Razgleda« v Ljubljani. — Knjiga je nekak gledališki almanah in išče predvsem intimnejših zvez z občinstvom. Ker je njen značaj bolj gledališko oseben kot načelen, ne moremo pričakovati teoretičnih in programatičnih člankov, pač pa najdemo v nji predvsem podobe igravcev in pevcev in njihovo označbo, ter to, kar v gledališču pripravlja pot tradiciji. Ciril Debevec, ki piše o »Naših igralcih«, vpleta tudi programatične misli; ob teh mislih se seveda ta ali ona analiza in označba oseb giblje med popularnostjo (Cesar, Kralj) in izbrano ter neizbrano eksotičnostjo (Šaričeva, Debelakova) — splošno pa so ti obrazi pisani s toploto. Čudim pa se, kako je mogel izpustiti Danila — kakor se mi ne zdi umevno, če govorimo o režiserjih, da ni nikjer vsaj omenjen Milan Pugelj, dasi se letos zaradi boleznih ni mogel udeleževati. **Silvester Škerl** je orisal v kratkih potezah le režijska stremljenja M. Skrbinška in O. Šesta ter rahlo nakazal tudi kritiko obeh režij. **O. Šest** govori o razvoju naše scene izza prevrata, o napredku in o revščini naše opreme. O operi pišejo **Mirko Polič** (Naš operni problem), **Matija Bravničar** (Mirko Polič — ravnatelj in dirigent opere, Operni dirigenti), **Pavel Debevec** (Naši pevci). Knjigi so dodane fotografije gledališča, uprave, igravcev in pevcev. Propagandističnemu namenu ustreza tudi lehkoten značaj knjige, ki pa v celoti vendar ne podaja zaokrožene slike o našem narodnem gledališču.

F. K.

Srbo-hrvatsko slovstvo

Stefa Jurkić: Legenda u bojama i druge priče i pripovijetke. Ilustrovao Gabriel Jurkić. Izdalo »Kolo Hrvatskih Književnika u Zagrebu«, 1927. Knjiga je klima in kultura, izvornost in tradicija, lepa ženska intuitivnost, individualnost in obenem stara tipika. To velja za vsebino knjige in za okras. Bibličnost v knjigi je jaka pa ni elementarna. Niso niti najboljše strani pri Lagerlöfovi! Nekaj beril prav gotovo zasluži, da jih prevedemo našim ljudem.

Dr. I. P.

Dr. Branko Storož: Novi akcenti. Lirika MCMXXVII. Splitska Društvena Tiskara. »Stranice su ove knjige, uz neke digresije, otvorene lirici, kakova je bila običajna prije najnovijih književnih smjerova. »Ars una, species mille«. Tako Storož sam v predgovoru. Torej programno zavestno mimo ekspresionizma v domačo tradicijo vse od Vraza, Radičevića! Princip torej že star (Arno Holz i. dr.), zamisel propagandno izpovedana. Ali kot gesta zagrebskega literarnega dandyjstva? Ali kot samokritično znanstveno matôrstvo? Pesnik z Dr. v naslovu! Stoji: jezikovno polno brez epigonizma, duševno manj elementarno, a plemenito.

Dr. I. P.

Ivan Nevistić: Ksaver Šandor Gjalski. Studija. Izdanje »Vijenca«. Zagreb, 1928. Str. 96. — Nevistić je morda najizrazitejši izmed mlajših hrvatskih kritikov. Njegovi dve studiji »Ulderico Donadini« in »Lirika na bezpuću« zajemata najnovejše pojave v srbsko-hrvatskem slovstvu, pričujoča studija o Gjalskem pa je začetek široko zasnovane razprave »Hrvatski realizem«. Pisatelj motri Gjalskega kot realističnega naslednika Šenoe in kritično ocenjuje vsebinske in umetniške vrednote tega najbolj priljubljenega hrvatskega pripovednika. Ko nam je očrtal njegov literarni nazor, nam analizira glavne osebe in ideje bodisi v narodnem, socialnem in duhovno-etičnem pogledu. Tako spoznavamo Gjalskega kot »Homerja Zagorja«, ki je opesnil hrvatsko zgodovino in njene tri generacije zadnjih sto let; gledamo njegove socialne tipe in ocenjujemo nestalno, od raznih filozofov vplivano duhovno usmerjenost, v kateri prevladuje v glavnem pesimizem. Po Nevistićevi analizi je vsebina Gjalskega pretežno odvisna od romantično zanesenjaškega dnevnega prepričanja, ki se menja po času in razmerah. Za milejšo oceno seveda manjka kulturno-historičnega ozadja, ki bi pokazalo, da je Gjalski kot tendenčni pisatelj tudi produkt svoje dobe. Toda Nevistić jemlje samo absolutna merila in zato se tembolj vidi, kako Gjalskemu res manjka tiste samostojno duhovne usmerjenosti, ki premaguje svoj čas, si osvaja duše in ne zgolj čitatelje. Nedostatek pravega duhovnega središča se še močneje pokaže pri analizi Gjalskega kot umetnika. Oblikovno je Gjalski subjektiven lirik, zato niso zgrajene ne posamezne osebe ne romani in novele. Povsod pogrešamo pravega razvoja; namesto razvoja dejanja imamo često samo poročanje o zgodbah. Kot umetnik je Gjalski v veliki meri odvisen neposredno od Turgenjeva. Za nas Slovence je posebej zanimivo to, da Nevistić ugotavlja nedosledne nazore Gjalskega o književnem jeziku; bil je navdušen za Yuka, pa je spet obžaloval, da ni obveljala zagrebska šola. O

njegovem jeziku pa pravi: »Jezik je brez dvoma najslabša stran Gjalskega. Kot rojen kajkavec ne more nikakor prodrati v duha štokavskega jezika, niti da zajame njegovo kompozicijo in tisto notranjo zgradbo, po kateri se to narečje razlikuje od drugih. Zdi se, da se je Gjalski zelo malo trudil, da bi se naučil tega jezika, kajti njegov jezik je enako slab v najnovejših in v prvih delih« (77). Ta ostra Nevističeva analiza ne bo prikrajšala pomembnosti Gjalskega, pač pa bo mnogo pripomogla k umevanju literarnih vrednosti. Delo je pisano stvarno in jasno; Nevistič dela s sodobnim kritičnim aparatom in trdnimi literarnimi pojmi. Slovencu se kar vsiljujejo primere iz dobe našega romantičnega realizma — rezultat pa bi bil boljši.

F. K.

Iz tujih literatur

Ukrajinsko slovstvo

Taras Gušča (Jakub Kołas): *Kažki Žyćcia 1907—1921 g.* (Казкі Жыцьця 1907—1921 г. = Bajke življenja let 1907—1921). Vilna, 1927, 8°, str. 100, cena 2-50 zł (s poštnino 22 Din). Naroča se pri L. Kunciču, Praha II, Voršilska 5.

Skoraj nerazumljivo je, kako se je mogel tako velik književni velikan kakor je Jakub Kołas pojaviti v narodu, ki vsled prepovedi ruske vlade ni smel do leta 1905. na svojem ozemlju natisniti niti ene vrstice v svojem jeziku.

Jakub Kołas je bil do revolucije leta 1917. znan samo pod imenom Taras Gušča, ki ga je skrivalo pred caristično policijo. Poleg Janke Kupałe je Kołas največji in najplodovitejši beloruski pesnik. Najodličnejše mesto pa zavzema tudi v beloruskem pripovedništvu, kjer se njegove umetniške sposobnosti uveljavljajo še bolj ko v poeziji. Njegovo umetnost priznavajo celo samozavestni in ošabni zapadnoevropski narodi, ki so že več njegovih bajk in črtic preveli v svoje jezike. Zapadni svet ima sicer lepše besede za Slovane, odkar so nastale nove slovanske države in so skoraj vsa ogromna prirodna bogastva in velika tržišča ter znatne vojaške sile Slovanov res tudi v slovanskih rokah, a v resnici smatra zapadni svet Slovane še vedno za barbare. Ta napačni predsodek uspešno pobija s svojim delovanjem med drugimi tudi Jakub Kołas, sin najbolj zanemarjenega in zapuščenega slovanskega naroda. Kołas je poleg Kupałe svojemu narodu Mozes na poti v obljubljeno deželo popolnoma neodvisne zedinjene Belorusije. V dobi, ko nima o Belorusih jasnih pojmov niti večina najbolj izobrazjenih Slovanov, a kaj šele zapadnjakov, obrača Kołas s svojo umetnostjo pozornost kulturnega sveta tudi na beloruski narod.

V knjigo »Bajke življenja let 1907—1921« je zbral osemnajst svojih bajk, črtic in slik, ki so nastale od leta 1907. do 1921. V naravnost čudovito soglasje je spletel blagovročnost jezika, krepak in jasen beloruski stil ter v lepe in lahko umljive simbole odete globoke misli. Kot najizrazitejši predstavnik tako zvane borbene smeri beloruskega slovstva se vedno bori za svoj narod, mu probuja narodno zavest in vero v boljšo bodočnost, toda vedno tako, da radi tega ne trpi umetniška stran.

Vsaakega ljubitelja lepe književnosti in vsakega resnega kulturnega zgodovinarja mora zanimati črtica

»V baloce« (V močvirju), ki jo je napisal leta 1907. torej v dobi, ko je revolucija po nesrečni rusko-japonski vojni leta 1905. prebudila tudi beloruskega kmeta. V tej črtici je z globokim psihološkim umevanjem nazorno naslikal takratno mišljenje in naraščajočo samozavest beloruskega kmeta. Ko zagazi v močvirje kočija s celo družino gospodarja, ki mu pripada vas, se podložni kmetje posmehujejo pri oknih svojih bajt. Prvič v življenju mora plemič sam in vsa njegova družina stopiti v blato in s težkim delom reševati konje in kočijo. Prvič uvidi plemič, da njegova volja ni vsemogočna. Ko je pozval na pomoč 60 vaščanov, ne kažejo več nekdanje postrežljivosti in poslušnosti. Spuste se celo z njim v prepir: »Zakaj poganjaš konje? Tu ni gladka cesta. Tukaj plemiška volja ničesar ne opravi!« Gospodar hoče, da izvrše njegov ukaz in jim noče verjeti, da bi tedaj zagazila kočija s konji še globlje. Jezno zavpije nad njimi: »Poslušajte me, ali pa pojdite k hudičevi materi!« In vsi so odšli. Na zemljo je padla tiha noč. Kočija in konji pa so vse globlje in globlje lezli v blato.

V bajki »Dudar« rešuje vprašanje filozofije beloruske zgodovine. Opisuje nam tri brate, ki jim je dal Bog enak razum, enako srce in enake misli, ne pa enake usode. Nobenemu se sicer ni godilo preveč dobro, a najhujše vendar najmlajšemu, ki je dobil zemljišče med samimi močvirji. Starejši brat, ki je simbol ruskega naroda, je obogatel in postal ošaben. Tudi srednji brat, ki pomenja ukrajinski narod, je dosegel blagostanje. Najmlajši brat, beloruski narod, pa je ostal siromak, čeravno je trpel več ko oba ostala brata. Ko so se po dolgem času sestali (leta 1795.), sta se starejša brata razgovarjala o svojem življenju, najmlajšemu bratu pa nista pustila govoriti, češ, da kvari človeško govorico s svojo. Najstarejši brat je zahteval, da govori najmlajši tako kakor on. Z bratsko ljubeznijo odgovarja najmlajši brat: »Mi vsi smo iskali srečo, a šli smo po različnih potih. Tebi je vsaj malo sijalo sonce, a jaz sem blodil po temi. Prižgimo si svetiljke in pojdimo še enkrat iskat sreče. Pomagajmo drug drugemu in če bo kdo izmed nas zablodil, mu dajta ostala odrešilen glas! Brata, ne zasmehujta me in ne jemljita mi tega, kar mi more vzeti samo Bog!«

Beloruski narod ni več zadovoljen z ruskim varuštvom, temveč hoče zedinjenje vsega beloruskega ozemlja v neodvisni Belorusiji, kakor je to simbolično povedal Kołas že leta 1912. v bajki »Zlo ni vedno zlo«. Želod (beloruski narod) se je na prigovarjanje Petra (narodni preporod) odtrgal od hrasta (ruski narod). Svinja (narodni sovražniki in revolucija), ki je pod hrastom iskala hrano, je temu želodu s svojim rilcem izkopala jamo, kamor je padel kakor v mehko posteljo, da je mogel vzkliti in zrasti v majhen hrast.

Ta hrastič mora zrasti v mogočno drevo. Zakaj beloruski narod je kakor stavec Anisim, ki ga opisuje Kołas v »Kožuhu starega Anisimac«. Kožuh je sicer star, umazan ter tako zakrpan in zašit, da ni na njem niti enega celega mesta, vendar ga Anisim ljubi. Ne zlepa, ne z nasiljem ni mogoče pripraviti starca do tega, da bi zavrgel svoj kožuh in se ločil od njega vsaj v spanju. Tako tudi ni mogoče beloruskemu narodu odvzeti njegove energične težnje po popolnem narodnem zedinjenju in državni neodvisnosti.

Šedivý.